

پاسخ صندوق توسعه ملی به یادداشت «شرق»

توجه صندوق توسعه ملی به الگوهای موفق جهانی؛ آری یا خیر؟

روزنامه شرق بیستم خردادماه ۱۴۰۲ در گزارشی با عنوان «صندوق توسعه ملی بی‌توجه به الگوهای موفق جهانی» به بررسی کارکردهای صندوق‌های ثروت جهان و مقایسه با عملکرد صندوق توسعه ملی ایران پرداخت…

صفحه ۸

در «شرق» امروز می‌خوانید: تیم ملی ایران به مصاف تیم دوم افغانستان می‌رود!، چرا اصولگرایان نمی‌توانند؟، آیا آمریکا راضی به احیای برجام می‌شود؟ و یادداشت‌هایی از قادر باستانی، احمد افروز

سرمقاله

برجام و قانون هراکلیتوس

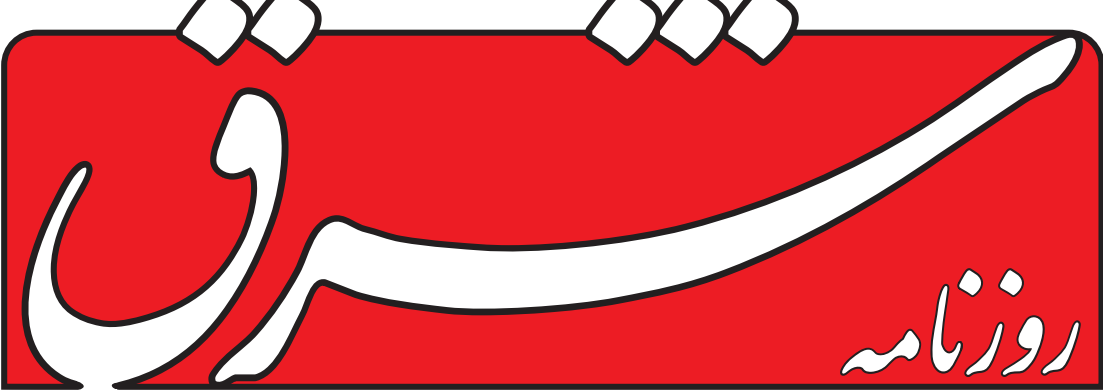
کوروش احمدی

دبلمات پیشین

شواهد و قراین حکایتی از آن دارد که در غیاب مذاکرات برجامی، مقامات ایران و آمریکا در حال انجام مذاکراتی در دوحه، نیویورک و مسقط درباره برخی موضوعات فرعی مانند آزادی زندانیان، آزادی برخی سپرده‌های ایران در برخی کشورها، ادعای نقش ایران در بحران اوکراین، همکاری ایران با آژانس، سطح غنی‌سازی و «رفتار منطقه‌ای ایران» هستند. درباره آزادی زندانیان دوتابعیتی در چند هفته گذشته شاهد برخی پیشرفت‌ها بوده‌ایم؛ اما هنوز شماری از آنها که آمریکا و اروپا در پی آزادی‌شان هستند، آزاد نشده‌اند. درباره سپرده‌های مسدودشده ایران در عراق نیز به‌تازگی سخنگوی وزارت خارجه عراق در «پیشرفت‌هایی در زمینه مطالبات مالی بین ایران و عراق در جریان مذاکرات بین وزیر خارجه عراق با همتای آمریکایی‌اش در ریاض» گفت. متعاقباً، یک مقام عراقی از دریافت مجوز از آمریکا برای آزادسازی ۲۰۷ میلیارد دلار برای زوار ایرانی و مواد غذایی خبر داد. در این زمینه، نیاز عراق به ادامه دریافت برق و گاز از ایران را نیز باید در نظر گرفت. درباره رابطه ایران با آژانس، اگرچه به‌تازگی شاهد سه تحول مثبت درباره سایت میروان، نصب دوربین‌هایی در سه مرکز هسته‌ای و پذیرش توضیحات ایران درباره تولید اتفاقی اورانیوم ۸۳۰۷ درصدی بودیم؛ اما آژانس همچنان بیکسر دریافت اطلاعات درباره سایت‌های توریفورآباد و ورامین، نصب بقیه دوربین‌های نظارتی، اجرای کد ۳۰۱ و یک مورد جزئی دیگر است.

مسئله اوکراین نیز احتمالاً در دستور کار قرار دارد. ادعای سخنگوی کاخ سفید در ۹ ژوئن مبنی بر ارسال صدها پهپاد ایرانی به روسیه و ساخت یک کارخانه برای ساخت این پهپادها در روسیه و همکاری کامل نظامی ایران و روسیه از یک سو و طرح اتهامات مشابهی از سوی رئیس‌جمهوری فرانسه در تماس تلفنی با رئیس‌جمهوری ایران و درخواست توقف کمک نظامی ایران به روسیه از سوی دیگر نشان‌دهنده اهمیت فزاینده‌ای است که غرب این روزها برای جنگ اوکراین و نقش ایران در آن قائل است. درباره مسائل امنیتی اکسیوس همچنین اظهار اطلاع کرده است که آمریکا در مذاکرات مسقط حساسیت شدید خود در موضوع غنی‌سازی اورانیوم در حد ۹۰ درصد را به ایران منتقل کرده است. از گزارش‌های خبری و گفته‌ها و ناگفته‌های مقامات دو کشور چنین برمی‌آید که تنها موضوعات فوق‌الذکر در دستور کار ایران و آمریکا قرار دارند و نشانه‌ای حاکی از مذاکره درباره برنامه هسته‌ای ایران مشهود نیست. اهل فن معتقدند که با توجه به پیشرفت‌های هسته‌ای ایران در چهار سال گذشته، آمریکا دیگر برجام ۱۳۹۴ را کافی برای یک گریز هسته‌ای یک‌ساله که مبنای مذاکرات آمریکا در ۱۳۹۴ بود، نمی‌داند و به‌این‌دلیل مایل نیست یا به دلایل سیاست داخلی نمی‌توانند در ازای ایران چنین برجامی با رفع تحریم‌های مربوطه موافقت کند. به‌علاوه اعتراضات در ایران و ادعای همکاری ایران با روسیه در جنگ اوکراین جبهه سیاسی جدیدی علیه توافقی با ایران در اروپا و آمریکا گشوده و لابی‌های موافق برجام را ساکت کرده است. مهم‌تر از همه انتخابات مقدماتی آمریکا از همین نوامبر از ایالت آیووا آغاز می‌شود و با توجه به حضور ترامپ و حساسیت بسیار بالای انتخابات برای دموکرات‌ها بعید است کاخ سفید بپذیرد که جبهه سیاسی جدیدی درباره ایران علیه دموکرات‌ها باز شود. با وجود حدس و گمان‌ها، ظاهراً شکل‌گیری یک توافق موقت هسته‌ای نیز فعلاً مطرح نیست. سخنگوی کاخ سفید در ۸ ژوئن خیر میدل‌ایست آی درباره مذاکره ایران و آمریکا در موضوع یک توافق موقت را «نادرست و فزیکارانه» خواند و گفت «هر گزارشی درباره یک توافق موقت نادرست است». حساسیت‌های سیاسی، به‌ویژه حساسیت‌های انتخاباتی، می‌تواند شامل توافق موقت نیز باشد؛ چراکه هم احیای برجام و هم یک توافق موقت مستلزم تعلیق تحریم‌های کنگره است و هرگونه تعلیق تحریمی این بحث را که آیا کنگره باید توافق حاصله را در چارچوب قانونی INR بررسی کند یا خیر، باز می‌کند. جمهوری خواهان قبلاً گفته‌اند که با توجه به تغییرات گسترده برنامه هسته‌ای ایران در مقایسه با ۲۰۱۵ ازسگیری تعهدات طرفین طبق برجام به‌سادگی امکان‌پذیر نخواهد بود و هر توافق جدیدی باید از طرف کنگره بررسی شود.

اگر پیش‌فرض‌های فوق درست باشد، معنی آن این است که آمریکا فعلاً تا اطلاع ثانوی در چارچوب راهبرد «نه برجام، نه ایران» گام برخواهد داشت و متناسب با نیازهای دولت انتخاباتی، تنها بر آرام‌کردن اوضاع و جلوگیری از بحران متمرکز خواهد شد. ملایم‌تر بودن مواضع آمریکا در قیاس با مواضع سه کشور اروپایی در نشست اخیر آژانس از این نظر قابل درک است. امیدوارم که این ارزیابی نادرست باشد و ایران مجبور نباشد برای دو سال دیگر تحریم را تحمل کند و نگران «مکانیسم ماشه» باشد و تنها به امکان آزادشدن سیرده‌ای از این یا آن کشور دل خوش کند. شرایط امروز با شرایط خرداد ۱۴۰۰ بسیار متفاوت است. اصولاً هر کاری اگر به وقتش انجام نشود، ممکن است دیگر انجام‌پذیر نباشد. به قول هراکلیتوس «تغییر تنها چیز ثابت در زندگی است و یک آدم تنها یک بار در یک رودخانه شنا می‌کند». این قاعده در روابط بین‌الملل به همان اندازه صادق است که در سایر شئون زندگی.

سه‌شنبه ۲۳ خرداد ۱۴۰۲ • ۲۴ ذی‌القعدة ۱۴۴۴ • ۱۳ ژوئن ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۷۵ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰ تومان

سیلویو برلوسکونی، نخست‌وزیر سابق ایتالیا درگذشت

پایان ماجراجویی «شوالیه»

نخست‌وزیر سابق ایتالیا که از مدت‌ها پیش از بیماری سرطان خون رنج می‌برد، در پی عوارض ناشی از این بیماری در ۸۶سالگی درگذشت. سیلویو برلوسکونی مراحل درمانی را در بیمارستانی واقع در شهر میلان سپری می‌کرد و در همین مرکز درمانی نیز چشم از جهان فروبست.

صفحه ۵

«شرق» از تصویب قاطع کلیات لایحه واردات خودروهای کارکرده و چشم‌انداز خودروهای داخلی گزارش می‌دهد

حباب می‌ترکد؟

«شرق» با نگاه به تصویب تعرفه ۱۷۱ درصدی واردات خودروهای نو ناکامی سیاست‌های این صنعت را بررسی کرد

این پرونده را در صفحه‌های ۲ و ۴ بخوانید

روایت احمد غلامی از مکان‌ها و آدم‌ها؛ احمدرضا احمدی

قفس به شرط پرواز

یادداشت

جای ما کجاست؟

حسین حقگو

کارشناس اقتصادی

هرچند لیونل مسی پیشنهاد نجومی ۴۰۰ میلیون یورویی باشگاه الهلال عربستان را نپذیرفت اما قیصل از آن رونالدو با قرارداد ۲۰۰ میلیون دلاری به باشگاه النصر و در همین روزها کریم بنزما با قراردادی به همین مبلغ جذب باشگاه فوتبال الاتحاد شدند و گفته می‌شود خوزه مورینیو نیز در حال بستن قراردادی با همین باشگاه عربستانی است. به این فهرست باید اسامی بازیکنان مشهور و معروف دیگری را نه فقط در فوتبال بلکه سایر رشته‌های ورزشی اضافه کرد که راهی عربستان شده یا احتمالاً در آینده خواهند شد. حضور چشمگیر ستاره‌های ورزشی در خلیج فارس صرفاً به عربستان محدود نمی‌شود و کشورهای قطر، امارات و… را نیز شامل می‌شود. به این حضور ستارگان باید برگزاری رویدادهای مهم ورزشی را افزود که اوج آن جام جهانی قطر بود و برگزاری فینال سوپرکاپ اسپانیا و سایر مسابقات ورزشی در رشته‌های اتومبیل‌رانی و دوچرخه‌سواری و… المپیک زمستانی آسیایی سال ۲۰۲۹ در صحرای عربستان و البته رویدادهای فرهنگی و هنری و نمایشگاه‌های فنی و تکنولوژی و نشست‌های سیاسی و اجرای عظیم‌ترین و غیرقابل‌باورترین پروژه‌های اقتصادی. از کمربند سبز و کاشت ۵۰ میلیارد درخت (۱۰ میلیارد در عربستان و باقیی در کشورهای همسایه با سرمایه‌گذاری‌های عربستان) تا ابرشهر آینده‌نگرانه ۵۰۰ میلیارد دلاری نوم و… این حجم عظیم سرمایه‌گذاری که در قالب برنامه ۲۰۳۰ محمد بن سلمان برای کاهش وابستگی به نفت و تنوع‌بخشیدن به اقتصاد این کشور اجرا می‌شود، نشانگر تحولی وسیع و عمیق فقط در این کشور و منطقه خلیج فارس بلکه شاید کل خاورمیانه است. کسانی که در یکی، دو سال اخیر به کشورهای خلیج فارس سفر کرده‌اند از حجم عظیم سرمایه‌گذاری‌های در حال انجام در این منطقه شگفت‌زده شده‌اند. یکی از آخرین این نمونه‌ها شاید ایجاد «مؤسسه نوآوری فناوری» است در ابوظبی با ۸۰۰ محقق از ۲۴ ملیت که قرار است رقیب «سیلیکون ولی» شود. با توجه به نقش سرمایه به‌عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی به نظر می‌رسد حجم عظیم سرمایه‌گذاری در کشورهای خلیج‌تر خاورمیانه، ضمن ایجاد این منطقه به کشورهای ضعیف‌تر خاورمیانه، ضمن ایجاد رفاه اقتصادی، ترتیبات تجاری–منطقه‌ای و یکپارچگی‌های اقتصادی را شکل دهد که علاوه بر ادغام بازارهای مالی و ایجاد اتحادیه‌های پولی و آزادسازی و تبادلات آسان‌تر کالا و خدمات و حمل‌ونقل و ادغام شرکت‌های بزرگ و تولیدی و… تحولاتی بزرگ را در گفت‌وگو سیاسی این منطقه حاکم کند.

ادامه درصفحه ۴

سیل آخر هفته در محور کرج–کندوان آب آشامیدنی اهالی غرب تهران را قطع کرد

اثر پروانه‌ای جاده چالوس

«شرق» تلاش‌ها برای مدیریت و کنترل تنش باکو با تهران را بررسی می‌کند

ضروری اما ناکافی

ورزشکارانی که در آلمان پناهنده می‌شوند

فاطمه روحانی بدون بازگشت

فاطمه روحانی، ملی‌پوش سابق ایران، به آلمان پناهنده شد. این خبر مربوط به چند روز قبل است؛ ولی تعدد ورزشکاران مهاجر و پناهنده موجب شده که این موضوع چندان به چشم نیاید. فاطمه روحانی یکی از ورزشکاران باسابقه تکواندوی ایران است که با کسب مدال نقره بازی‌های آسیایی جاکارتا اوج پختگی‌اش را نشان داد. البته پیش از آن نقره، او با کسب مدال طلا در بازی‌های همبستگی کشورهای آسیایی و همچنین چندین مدال رنگارنگ در رده‌های جوانان و نوجوانان نشان داده بود که ورزشکار قابلی است. مهاجرت روحانی به آلمان و درخواست پناهندگی دادن به این کشور در ادامه سریال مهاجرت ورزشکاران ایرانی صورت می‌گیرد که به طرز ناباورانه‌ای در ماه‌های اخیر شیب صعودی به خود گرفته است. فاطمه روحانی هم ظاهراً به دلیل موضوعات سیاسی از ایران رفته و درخواست پناهندگی داده است. او یکی از ورزشکارانی بود که در طول اعتراضات نیمه دوم سال گذشته، پست‌های خبرسازی در فضای مجازی منتشر کرد.

این گزارش را در صفحه ۹ بخوانید

یادداشت

بار دیگر از مصدق تا ظریف

۴– پس از برکناری دولت مصدق و برقراری مجدد رابطه با انگلستان، دکتر امینی از طرف دولت ایران مذاکرات برای پیمانکاری بهره‌برداری و فراوری و بازرگانی نفت را در قالب شرکت ملی نفت ایران (در مقام کارفرما) بی‌درنگ آغاز کرد که منجر به امضای قراردادی با ۲۰ درصد به‌علاوه حقوق مالکانه معادل چهار شیلیتک در هر تن، به دو برابر سابق افزایش یافت. نکته مهم اجازه‌دادن به ایرانیان برای ورود به مشاغل فنی و اداری و نیز تأسیس دانشکده نفت و مراکز آموزشی دیگر بود. ایرادی که می‌گیرند تمدید قرارداد قبلی به مدت ۶۰ سال بود که چون عملاً بدانجاها نکشید ذکر مصیبت آن بی‌حاصل است. رسیدگی به دعاوی در قرارداد داری که در زمان کایتولاسیون منعقد شده و خود را مشمول آن قاعده می‌دانست، در قرارداد جدید به داور بین‌المللی ارجاع داده شد.

۲– پس از شهریور ۱۳۲۰ و تبعید رضاشاه، که با ورود آمریکایی‌ها به عرصه تجارت نفت قراردادهایی بر مبنای ۵۰–۵۰ با کشورها منعقد کرده بودند، ایرانیان احساس غبن می‌کردند و معترض بودند. این اعتراضات، با توجه به اینکه انگلیسی‌ها به دلایل کوناگون نزد ایرانیان مغفور بودند، رنگ سیاسی‌تری به خود گرفت، به‌ویژه که قیام‌های استقلال‌طلبانه و ضد استعماری کشورهای آسیایی و آفریقایی و نیز تبلیغات مارکسیستی بر شدت آن می‌افزود. با توجه با اینکه ایران «مستقل» بود و تحت «استعمار» هم نبود، مطالبه ملی ایرانیان، برخلاف تبلیغات حزب توده و ادعاهای توجیبی برخی از باران غیور مصدق مانند سیدحسین قاضی، صرفاً رنگ منافع مالی و ملی علیه مشارکتی غیرعادلانه داشت. به این ترتیب قانون ملی‌کردن نفت که حق قانونی ایران بود به تصویب رسید.

۳– شکایت انگلیس برای مطالبه غرامت شرکتی که در ایران سرمایه‌گذاری کلان کرده بود نیز در عرصه تجارت جهانی امری طبیعی بود که یا باید با مذاکره حل می‌شد یا به داور و کارشناسی بین‌المللی ارجاع داده می‌شد. متأسفانه تعلق و ناسازگاری لوجوانه در این مرحله آغاز شد و به‌جای مذاکره منجر به قطع رابطه با انگلیس و تعطیلی صنعت نفت شد. این تعطیلی جمعا چهار سال به درازا کشید و زبانی بیش از غرامت به بار آورد.

کناره‌گیری رسمی محسن رضایی از تقیم اقتصادی دولت وعده‌هایی که ماند

● عکس: مرتضی فخری‌نژاد،باشگاه خبرنگاران جوان

وحیده کریمی: سودای بهارستان داشت و بارها نامزد ریاست جمهوری شد تا اینکه با حضور در زمین بازی اصولگرایان در انتخابات دوازدهم، ناکام نماند و بالاخره به پاسور رفت؛ البته به‌عنوان معاون اقتصادی رئیس، آن‌هم فقط برای کمتر از دو سال. دیروز برادر محسن دولت را ترک کرد تا او بماند و وعده‌های اقتصادی‌اش به‌عنوان یک اقتصاددان که مدعی بود کافی است سکاندار قدرت اجرایی کشور شود تا به طرفه‌العینی مشکلات حل شود.

دیروز با استعغای محسن رضایی موافقت شد تا بعد هفته‌ها گمانه‌زنی درباره اصلاح تیم اقتصادی دولت، خالق نظریه «تبدیل پول ایران به قدرتمندترین پول منطقه» از سمت خود به‌عنوان معاون اقتصادی دولت سیزدهم خداحافظی کند، جایگاهی که تعریف دقیقی از وظایف و اختیاراتش نداشتیم و بارها هم گفته شد اختلاف میان تیم اقتصادی دولت کم نیست.

این گزارش را در صفحه ۲ بخوانید

یادداشت

بار دیگر از مصدق تا ظریف

داری در سال ۱۳۱۲، رضاشاه در میان شادمانی عمومی آن قرارداد را در بخاری انداخت، اما با واکنش شدید انگلیس مواجه شد و به قراردادی تمدیدی نت داد. به موجب این قرارداد سود سالانه ایران به ۲۰ درصد به‌علاوه حقوق مالکانه معادل چهار شیلیتک در هر تن، به دو برابر سابق افزایش یافت. نکته مهم اجازه‌دادن به ایرانیان برای ورود به مشاغل فنی و اداری و نیز تأسیس دانشکده نفت و مراکز آموزشی دیگر بود. ایرادی که می‌گیرند تمدید قرارداد قبلی به مدت ۶۰ سال بود که چون عملاً بدانجاها نکشید ذکر مصیبت آن بی‌حاصل است. رسیدگی به دعاوی در قرارداد داری که در زمان کایتولاسیون منعقد شده و خود را مشمول آن قاعده می‌دانست، در قرارداد جدید به داور بین‌المللی ارجاع داده شد.

۲– پس از شهریور ۱۳۲۰ و تبعید رضاشاه، که با ورود آمریکایی‌ها به عرصه تجارت نفت قراردادهایی بر مبنای ۵۰–۵۰ با کشورها منعقد کرده بودند، ایرانیان احساس غبن می‌کردند و معترض بودند. این اعتراضات، با توجه به اینکه انگلیسی‌ها به دلایل کوناگون نزد ایرانیان مغفور بودند، رنگ سیاسی‌تری به خود گرفت، به‌ویژه که قیام‌های استقلال‌طلبانه و ضد استعماری کشورهای آسیایی و آفریقایی و نیز تبلیغات مارکسیستی بر شدت آن می‌افزود. با توجه با اینکه ایران «مستقل» بود و تحت «استعمار» هم نبود، مطالبه ملی ایرانیان، برخلاف تبلیغات حزب توده و ادعاهای توجیبی برخی از باران غیور مصدق مانند سیدحسین قاضی، صرفاً رنگ منافع مالی و ملی علیه مشارکتی غیرعادلانه داشت. به این ترتیب قانون ملی‌کردن نفت که حق قانونی ایران بود به تصویب رسید.

۳– شکایت انگلیس برای مطالبه غرامت شرکتی که در ایران سرمایه‌گذاری کلان کرده بود نیز در عرصه تجارت جهانی امری طبیعی بود که یا باید با مذاکره حل می‌شد یا به داور و کارشناسی بین‌المللی ارجاع داده می‌شد. متأسفانه تعلق و ناسازگاری لوجوانه در این مرحله آغاز شد و به‌جای مذاکره منجر به قطع رابطه با انگلیس و تعطیلی صنعت نفت شد. این تعطیلی جمعا چهار سال به درازا کشید و زبانی بیش از غرامت به بار آورد.

فریدون مجلسی

به‌تازگی پیام جدیدی از دکتر ظریف منتشر شد که بحث‌هایی را درباره عملکرد برجامی او برانگیخت. در زمانی که برجام در آستانه به‌نتیجه‌رسیدن بود، ملت متعارف و مسالمت‌جوی ایران با انتهاب و نگرانی آن مذاکرات را در لبه تیغ چانه‌زنی‌ها پیگیری می‌کرد. با اینکه ظریف فقط نماینده دولت ایران بود، اما دفاع او از منافع ملی و تلاش برای رفع تحریم‌ها و مصائب ملت ایران، حمایت مردمی را برانگیخته بود که کوبی منتخب ملت باشند. پس از به‌نتیجه‌رسیدن در پایان دقیقه ۹۰ و در وقت اضافی، برایش نزد ملت محبوبیتی به ارمغان آورد و استقبال افراطیون ستیزه‌جو و غیور با لنگه کفش بر آن محبوبیت افزود. این محبوبیت تقریباً عمومی مردمی را که یک بار دیگر محبوبیت رجلی را در دفاع از منافع ملی در عرصه بین‌المللی دیده و آزموده یا دربار‌ه‌اش شنیده بودند، به یاد مصدق در بازگشت از سفر نیویورک و نیز در بازگشت از سفر لاهه انداخت و در مطبوعات مقایسه‌هایی هم میان این دو سیاستمدار شد. گرچه مریدان اسطوره مصدق مقایسه هرکس دیگری را با ساحت او به سخره می‌گرفتند، اما در واقع اختلاف‌های زیادی از لحاظ ماهوی میان این دو جریان تاریخی و نیز مشابهت‌هایی در رفتارهای شکلی و نحوه برخورد با مسائل میان این دو جریان تاریخی وجود داشت که می‌توانست زمینه مقایسه را پدید آورد. من به عنوان شاهد عینی هر دو جریان می‌گوشم در اینجا به چنین مقایسه‌ای بپردازم:

۱– پس از آنکه هرج‌ومرج مطلق و تعطیلی مجلس نماد مشروطه تا پایان جنگ اول و تا کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ خورشیدی (فوریه ۱۹۲۱) ادامه یافت، با روی کار آمدن دولت سردار سپه، با بالا رفتن هزینه‌های عمرانی و امنیتی و احساس نااعادانه‌بودن قرارداد